ko‘rinarli kamchiliklardan biri shuki A.Qosimov va M.Qosimovaning lug‘atida mundarija berilmagan.

Kitob yarmidan boshlab “o‘zbekcha - inglizcha - ruscha” lug‘at berilib ketilgan. Mundarijaning foydali taraflaridan biri shuki biron bir terminni izlashda vaqtni tejashda yordam beradi.

Ushbu bo‘limda berilgan deyarli barcha o‘zbek tilidagi lug‘at maqolachalarida avvalgi tartib ya’ni ma’nodoshlik tartibi saqlab qolingan. Bir tarafdan olib qaraganda bu yaxshi lekin lug‘at maqolachasida bitta inglizcha so‘zning bir necha o‘zbek tilidagi muqobili berilib ketilmasligi aksincha o‘z holida alifbo tartibida o‘z navbati kelganda yozlib ketilsa maqsadga muvofiq bo‘lar edi.

Lug‘atda quyidagicha berilgan:

1) бош мия; 2) интеллект; ақл, ақлий қобилият, ақл-идрок - brain- 1) головой мозг; 2) интелект; ум; умственние способности; разум.

Bu yerda birinchi o‘zbekcha so‘z turibdi agar foydalanuvchi aynan “bosh miya” so‘zini emas balki “aql” so‘zining inglizcha muqobilini bilmoqchi bo‘lsa albatta uni alifbo tartibi bo‘yicha “A” harfi qatorini izlaydi natijada izlagan so‘zini topa olmasligi aniq. Ushbu muammolar “idrok”, “aqliy qobiliyat” so‘zlarida ham kelib chiqishi tayin. Agar “aql” so‘zini “A” harfi qatoriga yozsa va unga “-ga qaralsin” so‘zi bilan “brain' so‘ziga havola qilib qo‘ysa yanada qulayroq bo‘ladi. Ya’ni: **ақл - brain** ga qaralsin, **ақлий қобилият - brain** ga qaralsin kabi.

Xulosa o‘rnida shuni aytish kerakki, lug‘atdagi ba’zi kamchilklarga qaramasdan qo‘llanma yillar davomida o‘z foydalanuvchilariga ega va shuni aytib o‘tish joizki filologiya fanlari doktori, professor R. Doniyorov shunday ta’kidlagan: “Lug‘atda atigi 4500 ta anatomik termin va ularning o‘zbekcha, ruscha va inglizcha tarjimalari o‘z ifodasini topgan. Vaholanki, amalda odam 20 mingga yaqin katta-yu kichik a’zolardan tashkil topgan. Insonning birgina skeleti 200 dan ortiqroq suyaklardan iborat. Shunday ekan kelajakda ushbu sohadagi lug‘atlarning yanada yirikroq hajmdagilarining tuzilishi tarafdorimiz, albatta”.

Adabiyotlar

1. “Inglizcha - o‘zbekcha - ruscha, o‘zbekcha – inglizcha - ruscha” A. Qosimov, M. Qosimova (Maxsus muharrir: filol. fanlari doktori, professor R. Doniyorov, Taqrizchilar: tibbiyot fanlari doktori, professor N. H. Shomirzayev, filol. fanlari nomzodlari: S. S. Kim, Z. Mirahmedova, Dotsentlar: O. Mo‘minov, E. D. Murodova, K. Nabiyevalar bilan hamkorlik asosida) tuzilgan anatomik terminlar lug‘ati 2006-yil Toshkent “Mehrigiyo” nashriyoti O‘z.R.F.A. Alisher Navoiy nomidagi Til va adabiyot instituti Ilmiy kengashi maslaxati bilan nashr qilingan.

2. Shavkat Butayev “inglizcha-o‘zbekcha”. (80000 so‘z va ibora) “O‘QITUVCHI” nashriyot-matbaa ijodiy uyi. –Toshkent: 2013.

3. Ulug‘bek Isaqov, Mansur Rahimov, Burxon Sobirov, Sanjar Temirov, Shavkat Isaqov “inglizcha-o‘zbekcha” lug‘at. (20000 so‘z va fe’lli birikma) “Yangi asr avlodi” nashriyot-matbaa markazida tayyorlangan. “Yoshlar matbuoti” bosmaxonasida bosilgan. -T.: 2005.

4. Akbar Kholmuradov, R. Azizov INGLIZCHA-O‘ZBEKCHA LUG‘AT (20 mingga yaqin so‘z va ibora). -Toshkent: «Tamaddun», 2012. 504-b.

5. Jo‘rayev Lutfullo Husanovich “inglizcha-o‘zbekcha” lug‘at (8000 so‘z). –Toshkent: “Davr” 2013.

6. Sanjar Nazarov, Feruza Nazarova, Nigora Adizova, Dilbar Poltayeva. “inglizcha-o‘zbekcha” lug‘at. (35000 so‘z va ibora). –T.: “Niso Poligraf”. 2013.

7. Mirzarahimova M., Poltayeva D. “inglizcha-o‘zbekcha” lug‘at. (15000 so‘z va ibora). -Toshkent: “Akademnashr”. 2014.

8. Raxmonov G‘., A’zamov A., Kadirbekova D. “Inglizcha-o‘zbekcha” lug‘at. (15000 so‘z va ibora). –Toshkent: “Talqin”, 2014.

REZYUME. Maqolada inglizcha-o‘zbekcha-ruscha (A. Qosimov, M. Qosimova) lug‘at tuzilish tamoyillari tanqidiy tahlil qilindi va yutuq va kamchiliklarini misollar bilan ko‘rsatgan holda uni takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqildi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье исследованы принципы составления англо-узбекско-русского (А. Косимов, М. Косимова) словаря, показаны его преимущества и недостатки на примерах и выработаны практические рекомендации по совершенствованию принципов составления словарей следующего поколения.

SUMMARY. In this article compiling principles of English-Uzbek-Russian (A. Qosimov, M. Qosimova) dictionary were investigated and shown its advantages and disadvantages with examples Practical recommendations are presented for improving compiling principles of the next generation of dictionaries were worked out.

ЎЗБЕК-ҚОЗОҚ ДИАЛЕКТАЛ ФРАЗЕМАЛАРИНИНГ ТАРКИБИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Б.Н.Сайфуллаев - *мустақил тадқиқотчи*

Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат Ўзбек тили ва адабиёти университети

Tayanch so‘zlar: frazeologiya, lug‘at, semantika, dialekt, ibora, paradigma, komponent.
Ключевые слова: фразеология, лексика, семантика, диалект, фраза, парадигма, компонент.
Key words: phraseology, vocabulary, semantics, dialect, phrase, paradigm, component.

Кириш. Диалектал фразеологизмларнинг маъно таркиби, маъно тараққиёти, ҳосил бўлиш йўллари кабилар ўз тадқиқотчиларини ҳанузгача кутмоқда. Шундай экан, диалектал фразеологизмларни монографик йўсинда тадқиқ этиш эса тилшунослик учун муайян аҳамият касб этади.

Ўзбек ва қозоқ тилшунослигида диалектал фразеологизмларни тадқиқ қилиш назарий ва амалий жиҳатдан долзарб аҳамиятга эга масалалардан биридир. Бугунги кунда фразеологик бирликлар келиб чиқиши жиҳатидан жуда қадимий бўлса-да, уларни илмий ва амалий тадқиқ этиш нисбатан ёш ҳисобланади.

Фразеология фан сифатида фразеологик бирликларнинг ўзига хос хусусиятлари бошқа тил бирликлари сатҳидаги ўрнини белгилайди, тилнинг бошқа бирликлари билан ўзаро алоқасини аниқлайди, шунингдек, фразеологик бирликларнинг семантик, структурал-грамматик, эмоционал-экспрессив, услубий моҳиятини, нутқда қўлланишнинг ўзига хос хусусиятлари, уларни таснифлаш, фразеологик бойликнинг манбалари ва уларни янада бойитиш йўлларини тадқиқ этади [5:21].

Асосий қисм. Кейинги йилларда ўзбек ва қозоқ адабий тили фразеологияси бўйича кўпгина илмий тадқиқотлар қилинди, бир неча фразеологик ва фразеологик изоҳли луғатлар яратилди, номзодлик ва докторлик диссертациялар ёқланди [9:97]. Лекин шевалар лексикасининг узвий қисми бўлган ва халқ орасида кўплаб ишлатиладиган фразеологик ибораларни ўрганиш олимларимиз эътиборидан четда қолиб келмоқда. Бу борада шевашунос олимларнинг айрим илмий мақолаларини кўрсатиш мумкин.

Шевалардаги фразеологизмларни ўрганиш, биринчидан, халқимизнинг тил бойлигини ва жавоҳирларини йиғиш бўлса, иккинчидан, қардош ўзбек ва қозоқ адабий тилида мавжуд бўлган фразеологик ва идиоматик бирикмаларнинг келиб чиқиши, уларнинг туб маъноларини аниқлашда ёрдам беради ҳамда ўзбек-қозоқ шевалари луғатини тузишда амалий аҳамият касб этади.

Қозоқ тилининг фразеологик бирликлари таркибида диалектал иборалар билан бир қаторда адабий тилда учрайдиган ва учрамайдиган шева сўзлари ҳам мавжуд. Диалектал сўзлар каби диалектал фразеологизмлар ҳам универсал эмас, фақат маълум бир маҳаллий ҳудудга хослари ҳам бор. Адабий тилдаги фразеологик бирликлар шу тилда сўзловчилар учун умумийдир. Диалектал фразеологизмларнинг қўлланиш доираси эса чегараланган.

Ўзбек ва қозоқ тилида фразеологик шаклланиш масалалари қатор тилшунос олимларнинг ишларида ўз ифодасини топган, жумладан, Ш.Раҳматуллаев, А.Маматов, А.Рафиев, Б.Йўлдошев, Я.Д.Пинхасов, Ш.Алмаматова, С.Кенгесбаев, Р.А.Авакова, А.Болғанбаев, Ғ.Қалиев, Ў.Айтбаев, Г.Смағулова ва бошқаларнинг илмий тадқиқотларини киритиш мумкин [1:15].

Айтиш жоизки, ўзбек ва қозоқ диалектал фразеологиясининг кўпгина жиҳатлари тилшунос олимларининг эътиборидан четда қолаётганлигини ҳам таъкидлаш лозим. Шулардан бири сифатида диалектал фразеологик қатламларини белгилаш, нутқ жараёнидаги ўзига хос қўлланиш хусусиятлари, фразеологизмлар ўзлаштириш каби масаладир.

Диалектал фразеологизмларнинг шаклланиши диалектал сўзларнинг шаклланишидан бир қадар фарқланади. Уларнинг шаклланиши турли даврларда ва ҳар хил ижтимоий-ҳаётий тажрибаларнинг умумлашуви асосида рўй беради. Диалектал фразеологизмлар ҳам маълум бир образ асосига қурилади ва шу образни гавдалантиришда ҳар хил предмет, воқеа-ҳодиса, тасаввурлардан фойдаланилади. Шунинг учун ҳам фраземаларни шаклланиш доираси жиҳатидан ўрганиш алоҳида аҳамиятга эга[4:28].

Диалектал фразеологик бирикмаларда адабий тил фразеологиясига семантик парадигмалари ўхшаш, лекин диалектал фразелогизм адабий тилдаги доимий иборалардан таркибий қисмлардаги сўзлари ва маъноси билан фарқ қилади.

Ўзбек фразеологик шеваларини ўрганиш бўйича С.Аширбоев ва З.Хидралиевалар мақоласида қуйидагиларга асосий диққатни қаратади:

1. Ҳар бир шевада қўлланадиган барча фраземалар шу шеванинг хусусиятини акс эттиради, уларнинг катта қисми адабий тилда ҳам қўлланади ва муайян қисми эса фақат айрим шеваларгагина хос бўлади.

2. Шевалардаги фраземалар ўрганилганда, адабий тилда ҳам қўлланадиган, лекин фонетик структураси шева хусусиятини кўрсатадиган фраземалар тадқиқот материали сифатида олинмаслиги керак, бунда фраземанинг шу шевагагина хос эмаслиги эътиборга олинади.

3. Шева фразеологиясини ўрганишда адабий тилда қўлланмайдиган фраземалар тадқиқот материали сифатида олиниши мақсадга мувофиқ. Бундай фраземалар шеваларда кўплаб топилади, уларни йиғиш ва илмий тадқиқ қилиш долзарб масалалардан бири бўлади.

Қозоқ диалектологлари Ш.Сарибаев ва О.Нақисбековлар эса қозоқ тилининг минтақавий луғат таркибини таҳлил қилиб, диалектал фразеология адабий тилдаги оддий сўз бирикмаларидан таркибий қисмидаги сўзлар ва маъно жиҳатидан фарқ қилиши, шунингдек, диалектал фразеологик бирликларнинг луғавий таркибидаги ўзига хосликларни икки гуруҳга ажратади.

1. Умумий луғат элементларидан тузилган ва шевада бошқа маънода қўлланган фразеологик иборалар. Мисоли, *тиш қоққан* – кўп нарсани кўрган, *оягидан тозу* – ҳаддан ташқари кўп юриш маъносида. Бундай фразеологик бирликларнинг биз кўрсатган маъноси адабий тилда қўлланмайди, балки улар шевалардагина муомалада бор.

2. Адабий тилда умуман учрамайдиган, фақат диалектал элементлардан ташкил топган фразеологизмлар. Мисоли, *парт болу* – жаҳли чиқиш маъносида қўлланилган.

Кўранадики, диалектал фраземаларни ўрганишда шева хусусиятларини уни шева фраземаси деб белгилашда муаммо мавжудлигини қайд қилиш мумкин. Шу муносабат билан қуйидагиларни кўрсатиш мумкин.

1. **Шевалардаги фразеологик иборалар** таркибида ё ўзбек тилида, ёки ўрганаётган қозоқ шевасида адабий тилда учрамайдиган сўз бўлади, биз қозоқ адабий тилида учрамайдиган сўз мавжуд диалектал фраземаларни келтирамиз: оёғини бир этикка тиқмоқ - *зобалаң салу,* оғзи қулоғида - *авзы вочақадай,* ишнинг кўзи–*иштиң һәдиси,* димоғи баланд–*дабарасы ер йарады // дабарасы джер джарады, боши қотди - башы чақчадай қатув* ва бошқалар. *Зобалаң (*қисташ маъносини англатади), *вочақа* (катта оғиз маъносида), *иш* (жумис) сўзлари қозоқ адабий тилида йўқ.

2. **Шевалардаги фразеологик бирлашмалар таркибидаги сўзлар** адабий тилда бўлса ҳам, адабий тилдаги фразеологик бирлашма таркибидаги сўзлар билан тенг келмайди. Шу сабабдан уларнинг маъноси ҳам ўхшамайди: *гөзи дөрт болув* - кутмоқ, *тувбасына тайанмоқ* - бойнига олдирмоқ, *от басқандай* - чаққон ва бошқалар.

Туркий тиллар, унинг ичида ўзбек ва қозоқ тиллари ҳам фразеологизмларга бойлиги юқорида айтилди. Қадимдан халқ тилида қўлланиб келаётган фразеологизмларнинг, бинобарин, диалектал фразеологизмларнинг ўзига хос экспрессивлик буёқлари, ўткир маънолиги ва таъсирчанлиги билан нутқни безаши ҳам адабиётларда ўз аксини топган. [5:9].

Диалектал фразеологизмларнинг компонент таркиби умумхалқ ва диалектал сўзлардан иборат, аксарият ҳолларда фраземалар таркибидаги диалектал сўз фраземанинг белгиловчи маъносини ифодалашда таянч вазифа бажаради. Бунга ўзбек тилидан ўзлашган *тас кесе кемирип, сув кесе симирип* (қийинчиликларга бардош бермоқ) бирикмасини келтирамиз.

Диалектал фразеологизмларнинг шаклланиши ҳам ўзига хос тарихга эга. Уларнинг шаклланиши турли даврларда ва ҳар хил ижтимоий-ҳаётий тажрибаларнинг умумлашуви асосида рўй беради. Диалектал фразеологизмлар ҳам маълум бир образ асосига қурилади ва шу образни гавдалантиришда ҳар хил предмет, воқеа-ҳодиса, тасаввурларнинг номларидан фойдаланилади. Шунинг учун ҳам, "фраземаларни шаклланиш доираси жиҳатидан ўрганиш алоҳида аҳамиятга эга" [10:59].

Диалектал фразеологизмларнинг семантикасидаги ўзига хосликлар ҳамон тадқиқот ишини талаб қилади. Бунда уларни фарқлаш учун тилдаги турғун ибораларнинг фразеологизм сифатида тан олинишига қўйиладиган талаблар сингари улар ифодалаган семантикасининг образлилигига, шунингдек, фразеологизмларнинг таркибидаги сўзларнинг маъно муносабатларига эътибор қаратиш лозим. Мисоли, шевада *ўтакаси ёрилмоқ сўзи* адабий тилда *юраги ёрилмоқ* деб *қўрқмоқ* маъносида қўлланилади.

Адабий тилдаги фразеологизмлар каби диалектал фраземаларнинг тематик-семантик гуруҳлари бир-бирига ўхшашдир. Шева маълумотлари сифатида тўпланиб, луғатларда қайд этилган фразеологизмлар халқ ва уларнинг турмуш тарзини, урф-одатларини, менталитетини акс эттириб, уни бошқа зоналардан ажратиб туради. Мисоли, *патир ушатмоқ, калла пиширмоқ, патаки пайтава бўлмоқ, кўкдан тўйган куррадай, калла қўймоқ, қырық ямов* сингари бир қатор иборалар фразеологизмларнинг мавжуд изоҳли луғатларида кузатилмасада халқ тилида кўп қўлланилмоқда.

Хулоса. Диалектал фразеологиянинг икки тил кесимидаги хусусиятларини ўрганиш, хусусан, ўзбек ва қозоқ умумхалқ адабий тилининг ички қурилишини, туркий тиллар ўртасида тутган ўрнини аниқлашда катта аҳамиятга эга.

Шунингдек, ўзбек, қозоқ тилларидаги лаҳжа ва шевалардаги фразеологизмлар ўтмиш тарихи, урф-одатлар, фольклор материаллари, топишмоқлар, мақоллар, ҳикматли сўзлар билан боғлиқдир. Лекин улар ҳар бир шеванинг ўз хусусиятларини ўзида акс эттиради ва уларнинг материаллари ҳисобланади.

Адабиётлар

1. Абдуллаев Ш.Д. Таржима асарларида фразеологизмлар семантикаси (Т.Қайипбергенов асарларининг ўзбекча таржимаси асосида): Филол.фан.ном....дисс.автореф. –Тошкент: 2006.
2. Ashirboev S. Oʻzbek dialektologiyasi. - Toshkent: «Nodirabegim», 2021.
3. Болғанбаев А., Қалиев Ғ. Ҳозирги қозоқ тилининг лексикологияси ва фразеологияси. – Алмата: 2003.
4. Виноградов В.В. Об основных типах фразелогических единиц в русском языке. // В.В. Лексикология и лексикография: Избр. труды. -М.: 1986.
5. Йўлдошев Б. Ўзбек фразелогияси ва фразеографиясининг шаклланиши ҳамда тараққиёти. –Самарқанд: 2013.
6. Кеңесбаев І. Қазақ тілінің фразеологиялық сөздігі. -Алматы:...., 1977.
7. Маматов А., Болтаева Б. Фразеологик бирликларнинг семантик-прагматик тадқиқи. Монография. –Т.: «Наврўз», 2019.
8. Маматов А.Э. Ўзбек тили фразелогизмларининг шаклланиши масалалари: Филол.фан.ном...дисс.автореф. –Т.: 2000.
9. Рахматуллаев Ш. Лексикология билан фразеология. //Ҳозирги ўзбек адабий тили. –Тошкент: 1992, 59-б.
10. Рахматуллаев Ш. Ўзбек фразеологиясининг баъзи масалалари. – Тошкент: «Фан», 1966.
11. Смағұлова Г. Фразеологизмдердің варианттылығы. – Алматы: «Санат», 1996.
12. Туркистон аҳолиси тилининг хусусиятлари. фил.ном.канд... автореф.: 10.02.02. – Алмата: 2003. 26-б.
13. Ҳожиев А., Бегматов Е. Ҳозирги ўзбек тили ва уни ўрганишнинг актуал масалалари. Ўзбек адабиёти, 1992.

РЕЗЮМЕ. Фразеология туркий тиллар, шу жумладан, ўзбек ва қозоқ тилшунослигида адабий тил нуқтаи назардан етарли даражада ўрганилган, лекин диалектал фразеология, айниқса, диалектал фразеологиянинг туркий тиллари шеваларида қўлланиши қиёсий планда ўрганилган эмас. Ушбу муаммо тақдим этилаётган мақолада ўзбек ва қозоқ тилларининг Юқори Чирчиқ туманидаги ўзбек ва қозоқ шеваларида қўлланиши мисолида ўрганиш тажриба қилинмоқда. Унда ўзбек ва қозоқ тиллари шеваларидаги фраземаларнинг ўрганилиши, диалектал фраземаларнинг таркиби, адабий тилдан фарқ қиладиган хусусиятлари, уларда сўз танлаш масаласи ёритилган.

РЕЗЮМЕ. Фразеология достаточно изучена в языкознании тюркских языков, в том числе узбекского и казахского, с точки зрения литературного языка, но диалектная фразеология, особенно употребление диалектной фразеологии в диалектах тюркских языков, сравнительно не исследована. В представленной статье эта проблема исследуется на примере использования узбекского и казахского языков и говорах Верхнечирчикского района. Она охватывает изучение фразеологизмов в узбекском и казахском диалектах, состав диалектных фразеологизмов, их особенности, отличные от литературного языка, и вопрос выбора слов в них.

SUMMARY. Phraseology has been sufficiently studied in the linguistics of Turkic languages, including Uzbek and Kazakh, from the point of view of literary language, but dialectal phraseology, especially the use of dialectal phraseology in of Turkic dialects, has not been comparatively studied. In the presented article, this problem is studied on the example of the use of the Uzbek and Kazakh languages and dialects of the Upper Chirchik district. It covers the study of phrases in the Uzbek and Kazakh dialects, the composition of dialectal idioms, their features that differ from the literary language, and the issue of word choice in them.

ТИЛЕЎБЕРГЕН ЖУМАМУРАТОВ ШЫҒАРМАЛАРЫНДА ФОНЕТИКА-СЕМАНТИКАЛЫҚ ҚУБЫЛЫСЛАР

И.Е.Сейтназарова – *филология илимлериниң кандидаты, доцент*
Бердақ атындағы Қарақалпақ мәмлекетлик университети

Таянч сўзлар: поэтик фонетика, позициявий товушлар ўзгариши, эмоционал-экспрессив маъно, аллитерация, ассонанс.
Ключевые слова: поэтическая фонетика, изменение позиции звуков, эстетический вкус, эмоционально - экспрессивный смысл, аллитерация, ассонанс.
Key words: poetic phonetics, change in the position of sounds, emotional -expressive meaning, alliteration, assonance.

Тилдиң материаллық тәрепин сеслер қурайды екен, тилдеги сөзлер, сөз дизбеклери, гәплер ҳәм сеслер арқалы пайда болады. Сөйлеўдеги сеслик қураллар айырым жағдайларда стильлик хызметлерди де атқарады. Әдетте, көркем шығармаларда, әсиресе, лирикалық шығармаларда сеслер, сеслердеги пәт, интонация − сөйлеўдеги тәсиршеңликти асырыўшы қураллар есапланады. Илимпазлар «сөздиң экспрессивлик, тәсирлилик дәрежеси менен оның сеслик формасын аңлататуғын фонетикалық мәни ортасында тиккелей байланыс болатуғынын» көрсетип өтеди [1:4].

«Сөйлеў сеслериндеги эмоционаллық, тәсиршеңлик, еситиўдеги жағымлылық, баянлаўдағы көтериңкилик, олардың көркемлилиги, эстетикалық роли – фонетикалық стилистиканың үйренетуғын объекти есапланады» [2].

Рус тил билиминде Л.В.Щерба, Р.И.Аванесов, М.В.Панов, Л.Р.Зиндер ҳәм т.б алымлардың мийнетлеринде фоностилистикаға байланыслы бир қанша илимий пикирлер берилген [3]. Қарақалпақ тил билиминде бул бойынша арнаўлы түрде изертлеўлер аз. Тек филология илимлериниң докторы Ш.Абдиназимовтың «Лингвопоэтика», Б.Юсупованың «Фоностилистика». (Ш.Сейтовтың «Халқабад» романы тили фразеологиясының фоностилитикалық анализи) мийнетлерин көрсетиў мүмкин [4]. Әдебиятшы илимпазлардан Қ.Жәримбетов, Қ.Оразымбетов, Б.Генжемуратов, А.Досымбетовалардың мийнетлеринде аллитерация, ассонанс, диссонанс қубылыслары әдебият теориясына байланыслы басқа да мәселелер менен бирге сөз етилгеу [5:188].

Фоностилистикалық қураллар аўызеки сөйлеўде толығырақ көринеди. Бирақ, сондай болса да, Т.Жумамуратов шығармаларында фонетикалық қураллардың стильлик хызмет атқарып, лингвопоэтикалық жақтан тексттиң тәсиршеңлигин арттырыўы өзине тән усыллар арқалы берилген.

Фонетика тараўы тилди системалы ҳәм структуралық бағдарда үйренеди. Поэтикалық тилдеги ең майда элемент – сес қосық қурылысындағы ырғақ, сеслик тәкирар, сеслик үнлесликти пайда етиў арқалы қосықтың қонымлылығын пайда етеди. Сеслерди арнаўлы түрде таңлап алыў ҳәм тәртиплестириў арқалы уйқасымлы қосық қәлиплеседи. Көркем текстте олар қатар, шөлкемлескен характерде қолланыўы, арнаўлы түрде таңлап алыныўы ҳәм сеслердиң жайласыўы менен өзгешеликке ийе болады. Бирақ бундай өзгешелик тек формалық жақтан болып қалмастан, поэтикалық тилде ҳәм оның тийкарында шөлкемлескен көркем тексттиң қурамалы идеялық-тематикалық, композициялық, поэтикалық- семантикалық қурылысында да әҳмийетли орын ийелейди. Бундай жағдайда фонетикалық факторлар экспрессивлик, эстетикалық, семантикалық мәниге ийе болып, поэтикалық мазмунды ашып бериўдиң бир түри сыпатында хызмет атқарады [6:23].

Көркем тексттиң қурылысындағы фонетикалық факторларға, басқаша айтқанда, тексттиң сеслик жақтан шөлкемлестирилиўин сестиң мәнилик ҳәм фонетика-семантикалық байланысларын сәўлелендирилиўши